

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ
INTERNET:

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17
<http://www.cbos.pl>

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/58/99

SPOŁECZNE POPARCIE DLA REFORMY SZKOLNICTWA

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, KWIECIEŃ '99

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- Większość społeczeństwa (67%) zdaje sobie sprawę, iż należy przeprowadzić reformę szkolnictwa, jednak w gronie jej zwolenników przeważa opinia (44%), że jest ona potrzebna, ale nie priorytetowa, gdyż inne sprawy kraju są ważniejsze. Tylko niespełna jedna czwarta ankietowanych uznaje obecnie reformę za potrzebną i pilną, a co szósty badany uważa, że jest niepotrzebna. W ostatnich latach obserwujemy wyraźny spadek liczby zwolenników reformy edukacji.
- W porównaniu z kwietniem '98 wzrósł stopień poinformowania społeczeństwa o reformie oświaty - obecnie 29% Polaków deklaruje swoją wiedzę w tej dziedzinie (przed rokiem - 9%).
- Mimo spadku poparcia dla niektórych propozycji MEN (szczególnie związanych z przekazaniem samorządom różnych sfer zarządzania szkołami publicznymi), nadal cieszą się one wysoką akceptacją społeczną. Opowiada się za nimi - w zależności od sprawy, której dotyczą - od 47% do 81% ogółu ankietowanych. Z największym uznaniem spotykają się projekty dotyczące wynagradzania nauczycieli odpowiednio do ich kwalifikacji i jakości pracy (81%), udroznienia ścieżki kształcenia zawodowego (74%) oraz rekrutacji na studia wyższe na podstawie tzw. nowej matury (73%).
- W porównaniu z ubiegłorocznym pomiarem notujemy wyraźny spadek społecznego optymizmu związanego z reformą systemu edukacji (o 11 punktów) i wzrost dotyczących jej obaw (o 13 punktów).
- Trudności związane z przygotowaniem do reformy szkolnictwa dostrzega jedna piąta ankietowanych. Wiąże się one przede wszystkim z lokalizacją gimnazjów, brakiem w gminie pieniędzy na reformę, a także z dowozem dzieci do gimnazjów oraz likwidacją szkół podstawowych. Problemy te wyraźnie kumulują się w środowiskach wiejskich.

W społeczeństwie przeważa pozytywna opinia o obowiązującym obecnie w Polsce systemie szkolnictwa. Jak wynika z naszych wcześniejszych badań¹, do jego mocnych stron Polacy zaliczają wykwalifikowaną kadrę nauczycielską i wysoki poziom nauczania; pozytywnie wypowiadają się również o współpracy szkoły z rodzicami. Uważają ponadto, że dzisiejsza szkoła kształtuje postawy patriotyczne oraz zapewnia uczniom wychowanie religijne. Bardziej sceptycznie oceniają rolę szkoły w rozwijaniu u uczniów zainteresowań oraz umiejętności samodzielnego myślenia, natomiast zdecydowanie krytykują szkołę za to, że nie uczy dzieci i młodzieży sposobów radzenia sobie z problemami, jakie niesie współczesne życie, nie uczy współpracy, współdziałania, nie przygotowuje należycie do życia w rodzinie oraz do uczestnictwa w życiu społecznym swojego środowiska i kraju.

Wyniki naszych badań wskazują, że zdecydowana większość Polaków od lat sygnalizuje potrzebę przeprowadzenia reformy edukacyjnej. Z roku na rok narasta jednak w społeczeństwie świadomość istnienia ważniejszych dla kraju spraw wymagających pilnego rozwiązania.

Omawiane obecnie badanie² realizowane było w trakcie wprowadzania w życie trzech z planowanych na ten rok reform: administracyjnej, systemu emerytalnego oraz służby zdrowia. Pół roku przed rozpoczęciem czwartej reformy - edukacyjnej, ponownie zapytaliśmy ankietowanych, czy widzą potrzebę zmian w systemie szkolnictwa. Interesował nas również stopień poinformowania społeczeństwa na temat rządowego projektu reformy oraz poziom

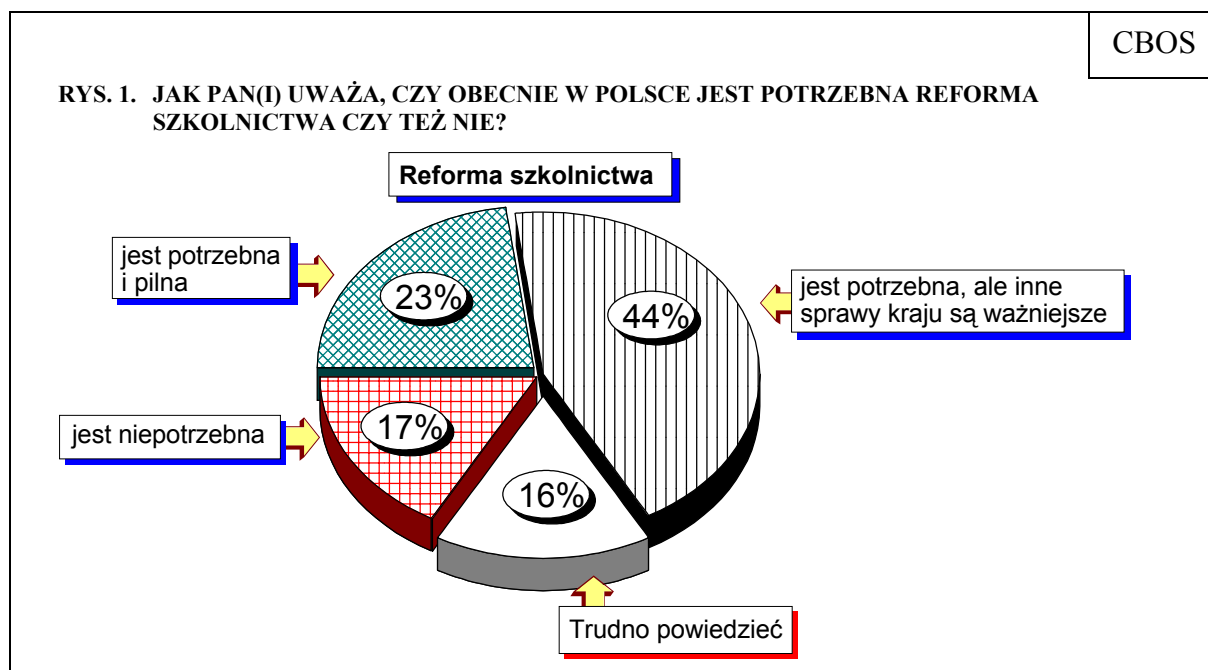
¹ Zob. komunikat CBOS „Ocena polskiego szkolnictwa, społeczne poparcie dla reformy”, maj ‘98 (oprac. B. Wciórka).

² Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (106), 4-9 marca ‘99, reprezentatywna próba losowo-adresowa dorosłych mieszkańców Polski (N=1065).

społecznego poparcia dla jego założeń. Próbowaliśmy ponadto dowiedzieć się, czy w miejscu zamieszkania respondentów, w ich gminie, pojawiają się już jakieś problemy, trudności związane z przygotowaniem do reformy szkolnictwa.

POTRZEBA PRZEPROWADZENIA REFORMY EDUKACJI

Większość społeczeństwa (67%) dostrzega potrzebę przeprowadzenia reformy edukacji, jednak wśród jej zwolenników przeważają ci (44%), którzy sądzą, że jest ona potrzebna, ale nie priorytetowa, gdyż inne sprawy kraju są od niej ważniejsze. Jedyne niespełna co czwarty Polak uznaje obecnie reformę szkolnictwa za potrzebną i pilną, natomiast co szósty uważa, że jest ona niepotrzebna.

Mimo iż w dalszym ciągu większość społeczeństwa zdaje sobie sprawę z potrzeby przeprowadzenia reformy edukacji, obserwujemy wyraźny spadek liczby jej zwolenników (w roku '96 było ich 90%, w '97 - 88%, w '98 - 78%, w '99 - 67%). W porównaniu z wynikami sprzed roku, obecnie notujemy wzrost odsetka osób sądzących, że reforma szkolnictwa jest niepotrzebna (o 9 punktów), oraz tych, którzy dostrzegają wprawdzie jej

potrzebę, ale jednocześnie uznają inne priorytety w życiu społecznym kraju (o 10 punktów). Wyraźnie zmalała natomiast (o 21 punktów) grupa respondentów przekonanych, że reforma szkolnictwa jest obecnie potrzebna i pilna.

Tabela 1

Jak Pan(i) uważa, czy obecnie w Polsce reforma szkolnictwa jest: ³	Wskazania respondentów według terminów badań				Zmiany '98 -'99
	V '96	XII '97	IV '98	III '99	
	w procentach				
- potrzebna i pilna	71	61	44	23	-21
- potrzebna, ale inne sprawy kraju są ważniejsze	19	27	34	44	+10
- niepotrzebna	2	2	8	17	+9
Trudno powiedzieć	8	10	15	16	+1

Niekorzystne dla reformy zmiany poglądów daje się zauważyć we wszystkich grupach społeczno-ekonomicznych i światopoglądowych. Pilną potrzebę jej przeprowadzenia nadal częściej niż inni dostrzegają przede wszystkim ankietowani o najwyższym statusie społecznym - przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji (51%), osoby z wyższym wykształceniem (41%), najlepiej sytuowane (35%), także uczniowie i studenci (32%) oraz mieszkańcy wielkich aglomeracji miejskich (34%). Im niższe wykształcenie oraz pozycja zawodowa i ekonomiczna ankietowanych, tym mniejszy wśród nich odsetek zwolenników jak najszybszych zmian w systemie edukacji⁴. Spośród grup społeczno-zawodowych wyróżniają się rolnicy, którzy wyjątkowo często uznają reformę za zupełnie niepotrzebną (28%).

³ W roku '96 pytanie brzmiało: „Wiele się ostatnio mówi na temat reformy szkolnictwa. Jak Pan(i) sądzi, czy reforma obowiązującego w naszym kraju systemu oświaty i nauczania jest pilna i potrzebna czy też nie? 1) Jest pilna i potrzebna, 2) Jest potrzebna, ale inne sprawy kraju są pilniejsze, 3) Nie jest potrzebna, 7) Trudno powiedzieć”. W roku '97 pytanie brzmiało: „Jak Pan(i) sądzi, czy reforma szkolnictwa jest: 1) niezbędna i pilna, 2) potrzebna, ale inne sprawy kraju są ważniejsze, 3) niepotrzebna, 7) Trudno powiedzieć”.

⁴ Zob. tabele aneksowe.

Opinie w tej sprawie silnie wiążą się z poglądami politycznymi respondentów. Szybkie wprowadzenie reformy popierają najczęściej osoby o orientacji prawicowej (39%), rzadziej - badani identyfikujący się z centrum (24%). Proreformatorska opcja ma niewątpliwie najmniejsze poparcie u przedstawicieli lewicy, spośród których tylko 15% uznaje zmiany w systemie szkolnictwa za potrzebne i pilne, a jedna czwarta (24%) uważa, że są one w ogóle niepotrzebne. Zróżnicowanie opinii na temat reformy związane z identyfikacją polityczną znajdują odzwierciedlenie w różnicach między elektoratami partii i ugrupowań partyjnych, a także między zwolennikami i przeciwnikami rządu.

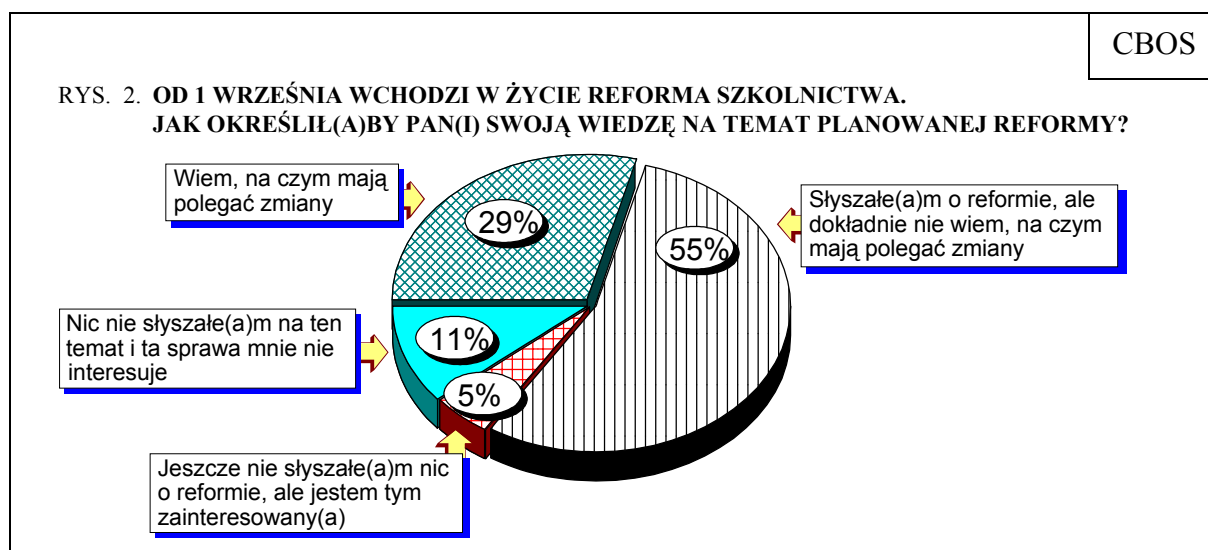
Tabela 2

	Jak Pan(i) uważa, czy obecnie w Polsce reforma szkolnictwa jest:			
	potrzebna i pilna	potrzebna, ale inne sprawy kraju są ważniejsze	niepotrzebna	Trudno powiedzieć
	w procentach			
Elektoraty partii i ugrupowań partyjnych				
AWS	43	36	9	12
UW	49	40	7	4
PSL	22	49	24	24
SLD	15	51	24	10
Stosunek do rządu*				
Zwolennicy	35	39	13	13
Przeciwnicy	14	52	24	10
Obojętni	20	42	15	23
* W tabeli pominięto ankietowanych, którzy nie potrafili określić swojego stosunku do rządu (34 osoby)				

Reformę popierają przede wszystkim potencjalni wyborcy partii i ugrupowań tworzących obecnie koalicję rządową oraz zwolennicy rządu. Badani ci darząc rządzących zaufaniem zapewne bardziej niż inni wierzą w skuteczność ich działań reformatorskich.

STOPIEŃ POINFORMOWANIA O PROJEKCIE REFORMY MEN

Wstępna koncepcja reformy została przedstawiona przez MEN pod koniec stycznia ubiegłego roku. Od tego czasu trwa społeczna debata nad założeniami reformy. Obecnie 29% dorosłych Polaków deklaruje, że wie, na czym mają polegać zmiany, ponad połowa natomiast przyznaje, że wprawdzie słyszała o reformie, ale nie orientuje się, o co w niej chodzi. Do braku jakiegokolwiek wiedzy na ten temat przyznaje się co szósty ankietowany (16%).

Należy jednak podkreślić, że od kwietnia '98 wyraźnie wzrósł deklarowany stopień poinformowania społeczeństwa na temat reformy oświaty. W okresie tym zwiększył się (o 20 punktów) odsetek osób, które przyznają, że wiedzą, na czym mają polegać zmiany, ubyło zaś osób niepoinformowanych - zarówno tych, które deklarują zainteresowanie reformą (o 10 punktów), jak i niezainteresowanych (o 11 punktów).

Tabela 3

Od 1 września wchodzi w życie reforma szkolnictwa. Jak określił(a)by Pan(i) swoją wiedzę na temat tej reformy?	Wskazania respondentów według terminów badań		Zmiany '98 - '99
	IV '98	III '99	
	w procentach		
Wiem, na czym mają polegać zmiany	9	29	+20
Słyszałem(a)m o reformie, ale dokładnie nie wiem, na czym mają polegać zmiany	54	55	+1
Jeszcze nie słyszałem(a)m nic o reformie, ale jestem tym zainteresowany(a)	15	5	-10
Nic nie słyszałem(a)m na ten temat i ta sprawa mnie nie interesuje	22	11	-11

Najlepiej poinformowani w tej dziedzinie czują się ludzie z wyższym wykształceniem, przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji, a także uczniowie i studenci - w każdym z tych środowisk co najmniej połowa deklaruje znajomość założeń proponowanej przez MEN reformy. Do najmniej poinformowanych należą natomiast ludzie najstarsi i najgorzej wykształceni, którzy, co zrozumiale, częściej niż inni deklarują brak zainteresowania reformą. Brak wiedzy i zainteresowania częstszy jest także wśród ankietowanych, którzy deklarują obojętny stosunek do rządu. Poziom poinformowania zależy też w pewnym stopniu od sympatii politycznych respondentów - w elektoratach partii i ugrupowań wiedzę w tej dziedzinie najrzadziej deklarują potencjalni wyborcy SLD, najczęściej zaś - sympatycy Unii Wolności.

Tabela 4

	Od 1 września wchodzi w życie reforma szkolnictwa. Jak określił(a)by Pan(i) swoją wiedzę na temat tej reformy?			
	Wiem, na czym mają polegać zmiany	Słyszałem(a)m o reformie, ale dokładnie nie wiem, na czym mają polegać zmiany	Jeszcze nie słyszałem(a)m nic o reformie, ale jestem tym zainteresowany(a)	Nic nie słyszałem(a)m na ten temat i ta sprawa mnie nie interesuje
	w procentach			
Elektoraty partii i ugrupowań partyjnych				
AWS	36	51	5	8
UW	47	44	5	4
PSL	40	48	10	2
SLD	29	63	2	6
Stosunek do rządu*				
Zwolennicy	36	53	4	7
Przeciwnicy	31	57	4	8
Obojętni	19	56	6	19
* W tabeli pominięto ankietowanych, którzy nie potrafili określić swojego stosunku do rządu (34 osoby)				

SPÓŁECZNE POPARCIE DLA ZAŁOŻEŃ PROJEKTU REFORMY MEN

Podobnie jak przed rokiem, przedstawiliśmy ankietowanym podstawowe założenia reformy edukacji prosząc o ustosunkowanie się do nich. Ogólnie można uznać, że proponowane przez MEN zmiany uzyskują znaczną akceptację społeczną, opowiada się za nimi - w zależności od sprawy, której dotyczą - od 47% do 81% ogółu ankietowanych.

W porównaniu z zeszłorocznym pomiarem notujemy jednak spadek poparcia dla większości przedstawionych założeń reformy. Przede wszystkim znacznie zmalała społeczna aprobata wprowadzanej już zmiany, polegającej na przekazaniu samorządom gminnym zarządzania publicznymi szkołami podstawowymi i gimnazjami, natomiast samorządom powiatowym - liceami i szkołami zawodowymi. Może to być jeszcze jeden sygnał świadczący o zastrzeżeniach społeczeństwa pod adresem władz samorządowych⁵. Wyraźnie zmniejszył się również poziom poparcia dla wszechstronnej reformy programów nauczania. Wynika to, być może, ze stwierdzonego w naszych wcześniejszych badaniach faktu, że Polacy wysoko oceniają poziom nauczania w dzisiejszych szkołach, a w związku z tym rosną ich obawy przed zbyt radykalnymi zmianami w dziedzinie programów, które mogłyby obniżyć ten poziom. W mniejszym stopniu zmalało poparcie dla częściowo już wdrażanej restrukturyzacji szkolnictwa polegającej na podziale dotychczasowej szkoły podstawowej na 6-letnią podstawówkę i 3-letnie gimnazjum oraz dla propozycji utworzenia niezależnych od szkół komisji, do kompetencji których należałoby ocenianie i egzaminowanie uczniów. Niewielki spadek poparcia odnotowaliśmy też w odniesieniu do propozycji udrożnienia w Polsce ścieżki kształcenia zawodowego. Niemal nie zmienił się natomiast poziom społecznej akceptacji dwóch propozycji - dotyczącej zasad rekrutacji na studia wyłącznie na podstawie tzw. nowej matury oraz odnoszącej się do nowych zasad wynagradzania nauczycieli.

⁵ Zob. komunikat CBOS „Opinie o zarobkach władz samorządowych”, marzec '99 (oprac. B. Roguska).

Tabela 5

Czy popiera Pan(i), czy też nie, następujące propozycje reformy systemu szkolnictwa?	Tak		Zmia- ny	Nie		Zmia- ny	Trudno powiedzieć		Zmia- ny
	IV '98	III '99		IV '98	III '99		IV '98	III '99	
	w procentach								
Wynagrodzenie nauczycieli będzie zależeć od ich kwalifikacji i jakości pracy	86	81	-5	3	3	0	11	17	+6
Po szkole zawodowej uczniowie będą mogli uczyć się w liceum uzupełniającym kończącym się maturą	80	74	-6	5	8	+3	14	18	+4
Zdany egzamin maturalny zapewni młodzieży wstęp na studia (bez egzaminu wstępnego)	76	73	-3	10	11	+1	14	16	+2
Wyniki egzaminu końcowego po gimnazjum pozwolą młodzieży wybrać - albo trzyletnie liceum kończące się maturą, albo dwuletnią szkołę zawodową	71	65	-6	12	14	+2	17	20	+3
Zostanie przeprowadzona wszechstronna reforma programów nauczania	72	61	-11	6	12	+6	22	27	+5
Dotychczasowa szkoła podstawowa zostanie podzielona na dwa etapy: 6-letnią szkołę podstawową i obowiązkowe 3-letnie gimnazjum	61	54	-7	20	25	+5	19	21	+2
Powstanie niezależny od szkoły system oceniania i egzaminowania uczniów	60	53	-7	16	20	+4	24	27	+3
Zarządzanie publicznymi szkołami podstawowymi i gimnazjami zostanie przekazane samorządom gminnym, natomiast liceami i szkołami zawodowymi - samorządom powiatowym	65	47	-18	9	21	+12	26	33	+7

Największym uznaniem społeczeństwa cieszą się niezmiennie trzy projekty MEN dotyczące: wynagradzania nauczycieli odpowiednio do ich kwalifikacji i jakości pracy (81% popierających)⁶, udrożnienia ścieżki kształcenia zawodowego (74%) oraz rekrutacji na studia wyższe na podstawie tzw. nowej matury (73%). **Stosunkowo najmniej akceptowane społecznie** są natomiast propozycje podziału szkolnictwa obowiązkowego na 6-letnią szkołę podstawową i 3-letnie gimnazjum (54%), utworzenia niezależnego od szkół systemu oceniania i egzaminowania (53%) oraz przekazania samorządom różnego szczebla zarządzania publicznymi szkołami (47%).

⁶ Społeczeństwo postuluje obecnie wzrost wynagrodzeń nauczycieli średnio o 97% ich obecnych zarobków. Zob. komunikat CBOS „Ile zarabiamy, a ile powinniśmy zarabiać? Zarobki postrzegane i postulowane”, marzec '99 (oprac. B. Wciórka).

Zwraca uwagę wysoki (i rosnący) odsetek osób, które mają trudności z udzieleniem odpowiedzi na pytanie o poparcie dla poszczególnych założeń reformy. Trudności te silnie wiążą się z wiekiem i wykształceniem badanych - im są starsi i gorzej wykształceni, tym częściej nie potrafią określić swojego stosunku do proponowanych rozwiązań. W tej sytuacji trzeba wyraźnie powiedzieć, że wprawdzie grupy osób gorzej wykształconych rzadziej niż inne akceptują planowane zmiany, lecz nie znaczy to, że je odrzucają. Niższe poparcie wiąże się u nich bowiem z większymi trudnościami ze sprecyzowaniem swojego stanowiska w tej sprawie.

Akceptacja większości wymienionych wyżej propozycji MEN na ogół rośnie wraz z wykształceniem badanych, zazwyczaj też wyższa jest u ludzi młodych. Osoby z wyższym wykształceniem wykazują jednak większy niż inni krytycyzm w stosunku do dwóch rozwiązań, mianowicie propozycji, by nowa matura była wystarczającą podstawą rekrutacji na studia (21% sprzeciwia się temu, choć 74% popiera), oraz restrukturyzacji szkolnictwa podstawowego, tzn. utworzenia 6-letniej szkoły podstawowej i obowiązkowego 3-letniego gimnazjum (odpowiednio 34% i 56%).

Duże znaczenie dla powodzenia reformy mają opinie na jej temat dorosłej, uczącej się młodzieży. W dwóch kwestiach poparcie uczniów i studentów jest niemal powszechne - dotyczy to wynagradzania nauczycieli (86%) oraz drożności ścieżki wykształcenia zawodowego (87%). Z akceptacją zdecydowanej większości uczniów i studentów spotyka się również zasada rekrutacji na studia wyłącznie na podstawie nowej matury (79%). Opowiadają się oni także, choć mniej jednogłośnie, za wszechstronną reformą programów nauczania (69%) oraz utworzeniem niezależnych od szkoły komisji oceniających i egzaminujących uczniów (62%). Więcej kontrowersji wywołuje wśród nich podział dotychczasowej szkoły podstawowej i utworzenie gimnazjum (57% popiera, 22% wyraża sprzeciw, 21% nie ma zdania). Natomiast w sprawie przekazywania szkół samorządom mają podzielone opinie (37% akceptuje, 35% wyraża dezaprobatę, 29% nie ma zdania).

Tabela 6

Czy popiera Pan(i), czy też nie, następujące propozycje reformy systemu szkolnictwa?	Odsetki ankietowanych wyrażających poparcie dla poszczególnych założeń reformy						
	Elektoraty partii i ugrupowań partyjnych				Stosunek do rządu*		
	AWS	UW	PSL	SLD	Zwolennicy	Przeciwnicy	Obojętni
Wynagrodzenie nauczycieli będzie zależec od ich kwalifikacji i jakości pracy	82	91	88	83	86	83	74
Po szkole zawodowej uczniowie będą mogli uczyć się w liceum uzupełniającym kończącym się maturą	77	88	82	74	85	73	63
Zdany egzamin maturalny zapewni młodzieży wstęp na studia (bez egzaminu wstępnego)	77	70	77	75	80	71	67
Wyniki egzaminu końcowego po gimnazjum pozwolą młodzieży wybrać - albo trzyletnie liceum kończące się maturą, albo dwuletnią szkołę zawodową	74	77	66	62	78	62	57
Zostanie przeprowadzona wszechstronna reforma programów nauczania	73	74	62	67	72	61	50
Dotychczasowa szkoła podstawowa zostanie podzielona na dwa etapy: 6-letnią szkołę podstawową i obowiązkowe 3-letnie gimnazjum	68	56	39	51	65	47	51
Powstanie niezależny od szkoły system oceniania i egzaminowania uczniów	62	63	48	51	63	51	46
Zarządzanie publicznymi szkołami podstawowymi i gimnazjami zostanie przekazane samorządom gminnym, natomiast liceami i szkołami zawodowymi - samorządom powiatowym	67	46	56	47	59	45	34
* W tabeli pominięto ankietowanych, którzy nie potrafili określić swojego stosunku do rządu (34 osoby)							

Poparcie dla założeń reformy systemu edukacji najsilniej jednak wiąże się z poglądami politycznymi respondentów. Jedynie w odniesieniu do zmian w zasadach wynagradzania nauczycieli nie odnotowujemy różnic między przedstawicielami różnych opcji politycznych, gdyż niemal wszyscy opowiadają się za zmianami w tej dziedzinie. W odniesieniu do pozostałych założeń wyraźnie jednak widać, że zdecydowanie najczęściej spotykają się one z akceptacją osób o poglądach prawicowych. W pełni przekłada się to na poparcie, jakim

założenia reformy cieszą się wśród zwolenników rządu. Mniej oczywiste natomiast są różnice w opiniach sympatyków partii i ugrupowań tworzących koalicję rządową oraz przedstawicieli opozycji. Pełna zgoda wśród nich panuje w cieszącej się największym poparciem społecznym kwestii dotyczącej zmiany zasad wynagradzania nauczycieli oraz rekrutacji na studia wyłącznie na podstawie nowej matury; nie różnią ich także w sposób systematyczny poglądy na temat zasady wprowadzającej drożność ścieżki kształcenia zawodowego. Również w sprawie przekazania samorządom zarządzania szkołami poszczególne elektoraty różnią się według innego klucza niż podział na koalicję i opozycję, chociaż idea ta znajduje stosunkowo największe poparcie wśród sympatyków AWS.

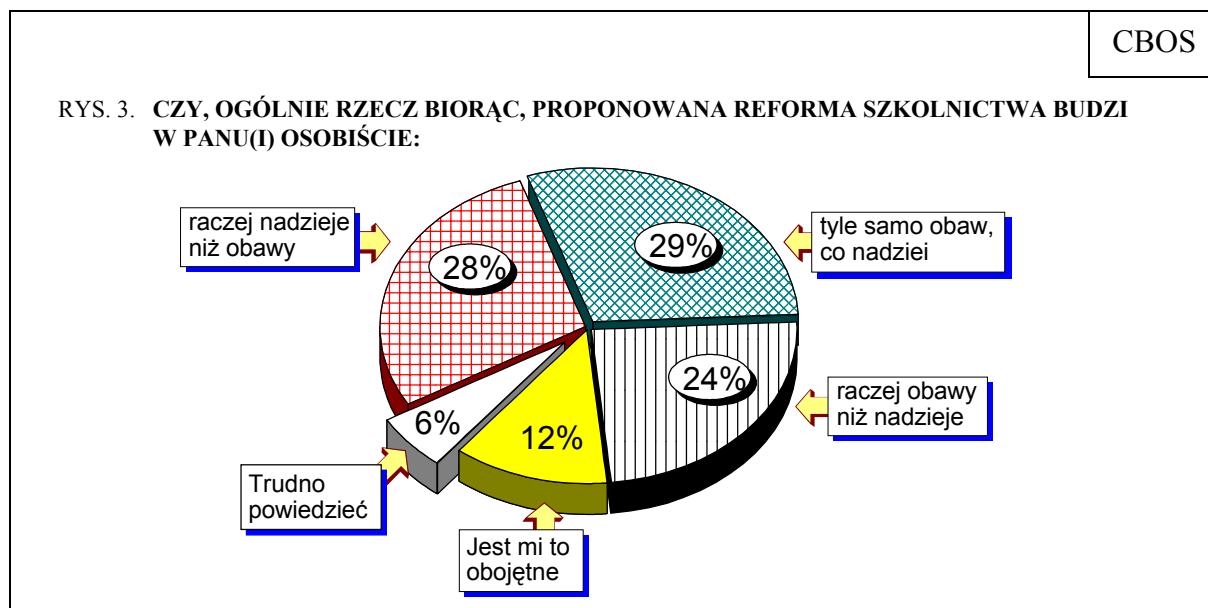
Zwraca uwagę wyjątkowo niskie poparcie ze strony wyborców PSL (39%) dla wprowadzanego już podziału szkoły podstawowej i tworzenia gimnazjum. Zaważyły na tym prawdopodobnie trudności, jakie napotykają już wiejskie środowiska lokalne przy próbie wprowadzania w życie tej restrukturyzacji⁷.

NADZIEJE I OBAWY

Interesowało nas również, co przeważa w stosunku społeczeństwa do reformy edukacji: nadzieje czy obawy. Opinie w tej sprawie okazały się podzielone - ponad jedna czwarta badanych przyznaje, że reforma ta budzi w nich raczej nadzieje niż obawy, tyle samo osób ma do niej stosunek ambiwalentny, a niemal co czwarty ankietowany ma więcej obaw niż nadziei. Reforma edukacji z pewnością nie należy jednak do spraw obojętnych dorosłym Polakom, brak zainteresowania nią deklaruje bowiem jedynie niespełna jedna ósma badanych⁸.

⁷ Problemy te są opisane w ostatnim podrozdziale.

⁸ Na pytanie dotyczące stopnia poinformowania o reformie, zadane przed zapoznaniem badanych z jej założeniami, 11% odpowiedziało, że nic nie słyszeli na ten temat i ta sprawa ich nie interesuje. Po przedstawieniu badanym podstawowych elementów proponowanej reformy odsetek niezainteresowanych okazał się praktycznie taki sam (12%).

W porównaniu z ubiegłorocznym pomiarem odnotowujemy wyraźny spadek społecznego optymizmu (o 11 punktów) i wzrost obaw (o 13 punktów) związanych z reformą systemu edukacji.

Tabela 7

Czy, ogólnie rzecz biorąc, proponowana reforma szkolnictwa budzi w Panu(i) osobiście:	Wskazania respondentów według terminów badań		Zmiany '98 - '99
	IV '98	III '99	
	w procentach		
- raczej nadzieje niż obawy	39	28	- 11
- tyle samo obaw, co nadziei	24	29	+ 5
- raczej obawy niż nadzieje	11	24	+ 13
Jest mi to obojętne	16	12	- 4
Trudno powiedzieć	10	6	- 4

Pogorszenie się nastrojów w tej sprawie wynika zapewne z doświadczeń i obserwacji związanych z rozpoczętymi już innymi reformami. Po części jednak może być skutkiem bliższego zapoznania się społeczeństwa z założeniami reformy edukacji - ubiegłoroczny optymizm mógł bowiem w pewnym stopniu wynikać z braku wiedzy w tej dziedzinie.

Zwraca uwagę wyjątkowo wysoki poziom pesymizmu wśród rolników (42% deklaruje przewagę obaw). Być może odzwierciedla to ogólnie złą sytuację psychospołeczną tego środowiska, wiąże się także z trudnościami, jakie wieś napotyka już teraz przy próbie reorganizacji szkolnictwa podstawowego. Natomiast najbardziej optymistycznie nastawieni są do reformy mieszkańcy wielkich aglomeracji miejskich (40% ma więcej nadziei niż obaw), oni też rzadziej niż inni deklarują zetknięcie się już z problemami związanymi z reformą.

Trzeba jednak pamiętać, że nastawienie do reformy zależy przede wszystkim od poglądów politycznych respondentów. Wśród osób o orientacji prawicowej przeważają ci (45%), w których reforma budzi raczej nadzieje niż obawy, natomiast w grupie zorientowanych lewicowo dominują osoby (41%) deklarujące przewagę obaw. Zależności te są jeszcze silniejsze z przynależnością do poszczególnych elektoratów oraz ze stosunkiem do rządu.

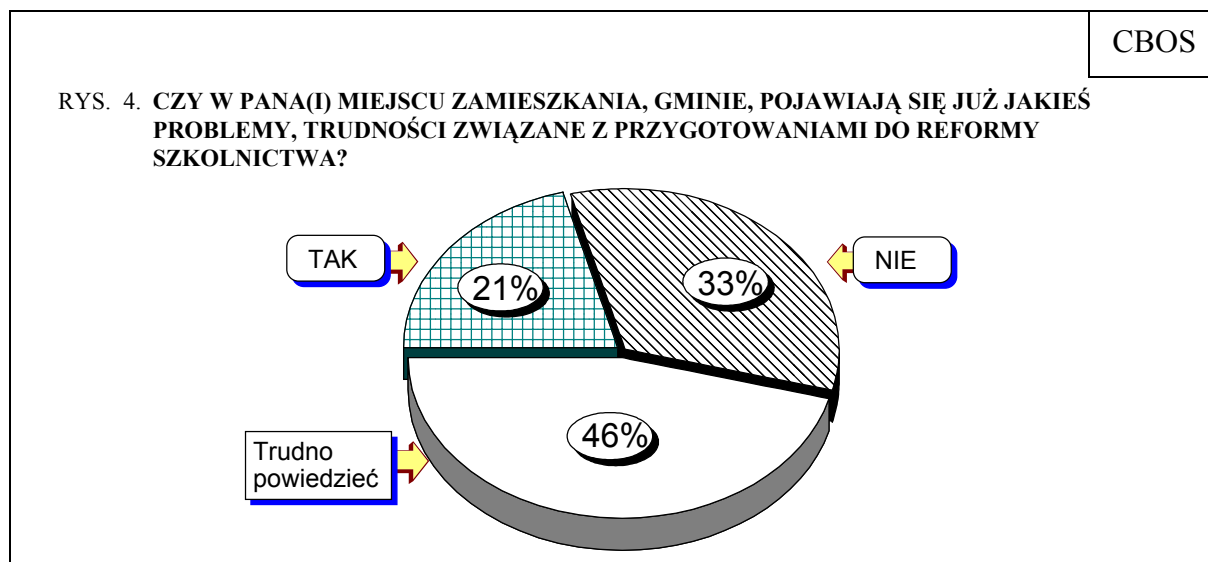
Tabela 8

	Czy, ogólnie rzecz biorąc, proponowana reforma szkolnictwa budzi w Panu(i) osobiście:			
	raczej nadzieje niż obawy	tyle samo obaw, co nadziei	raczej obawy niż nadzieje	Jest mi to obojętne i trudno powiedzieć
w procentach				
Elektoraty partii i ugrupowań partyjnych				
AWS	50	26	10	14
UW	47	33	11	9
PSL	27	20	31	22
SLD	16	29	40	15
Stosunek do rządu*				
Zwolennicy	41	33	17	9
Przeciwnicy	17	34	35	14
Obojętni	25	21	21	33
* W tabeli pominięto ankietowanych, którzy nie potrafili określić swojego stosunku do rządu (34 osoby).				

Ogólnie rzecz biorąc, nadzieje wiążą z reformą głównie potencjalni wyborcy partii politycznych i ugrupowań tworzących obecną koalicję rządową oraz zwolennicy rządu, natomiast sympatycy opozycji i osoby zaliczające się do przeciwników rządu najczęściej wyrażają obawy.

PIERWSZE PROBLEMY I TRUDNOŚCI SPOŁECZNOŚCI LOKALNYCH

Co piąty Polak przyznaje, że w jego miejscu zamieszkania, gminie, pojawiły się już problemy związane z przygotowaniem do reformy szkolnictwa.

Zdecydowanie najwięcej kłopotów przysparza lokalizacja gimnazjów. Na trudności tego rodzaju wskazało 83% tych badanych, którzy dostrzegają już jakieś problemy wynikające z przygotowań do reformy. Pozostałe sprawy - brak w gminie pieniędzy na reformę, dowóz dzieci do gimnazjum oraz likwidacja szkoły podstawowej - wskazywane były przez co najmniej 60% respondentów z tej grupy.

ODPOWIEDZI OSÓB, KTÓRE DOSTRZEGLY W SWOJEJ MIEJSCOWOŚCI PROBLEMY ZWIĄZANE Z PRZYGOTOWANIAM DO REFORMY SZKOLNICTWA (N=227)

Tabela 9

Czy są to problemy, trudności, związane z:	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
- lokalizacją, umiejscowieniem gimnazjum	83	14	3
- brakiem w gminie pieniędzy na reformę	65	13	22
- dowozem dzieci do gimnazjum	62	30	8
- likwidacją szkoły podstawowej	60	36	4
Inne problemy	16	51	33

Mniej więcej jedna szóstka spośród respondentów, którzy dostrzegli trudności, wymieniła również inne zagadnienia, nie uwzględnione w ankiecie. Dotyczą one przede wszystkim obaw przed utratą pracy przez nauczycieli, a także niskiego poziomu ich kwalifikacji⁹.

Wprawdzie tylko co piąty ankietowany zetknął się już z problemami, jakie niesie reforma oświaty, niemniej jednak warto zwrócić uwagę na ich skalę. Bardzo rzadko jest to tylko jeden rodzaj problemów (11%), znacznie częściej respondenci wymieniają kilka z nich.

		CBOS
Nasilenie problemów związanych z przygotowaniem do reformy szkolnictwa		N=227
Jeden rodzaj		11%
Dwa rodzaje		25%
Trzy rodzaje		33%
Cztery rodzaje		26%
Pięć rodzajów		4%

W pewnych środowiskach lokalnych już teraz, niemal pół roku przed rozpoczęciem reformy, wyraźnie kumulują się problemy z nią związane. Środowiskiem szczególnie dotkniętym jest wieś - jej mieszkańcy sygnalizują trudności znacznie częściej (28%) niż mieszkańcy miast (18%). W miastach jednak sytuacja również jest zróżnicowana - im mniejsze miasto, tym większy odsetek mieszkańców wskazuje na pojawienie się już pierwszych problemów.

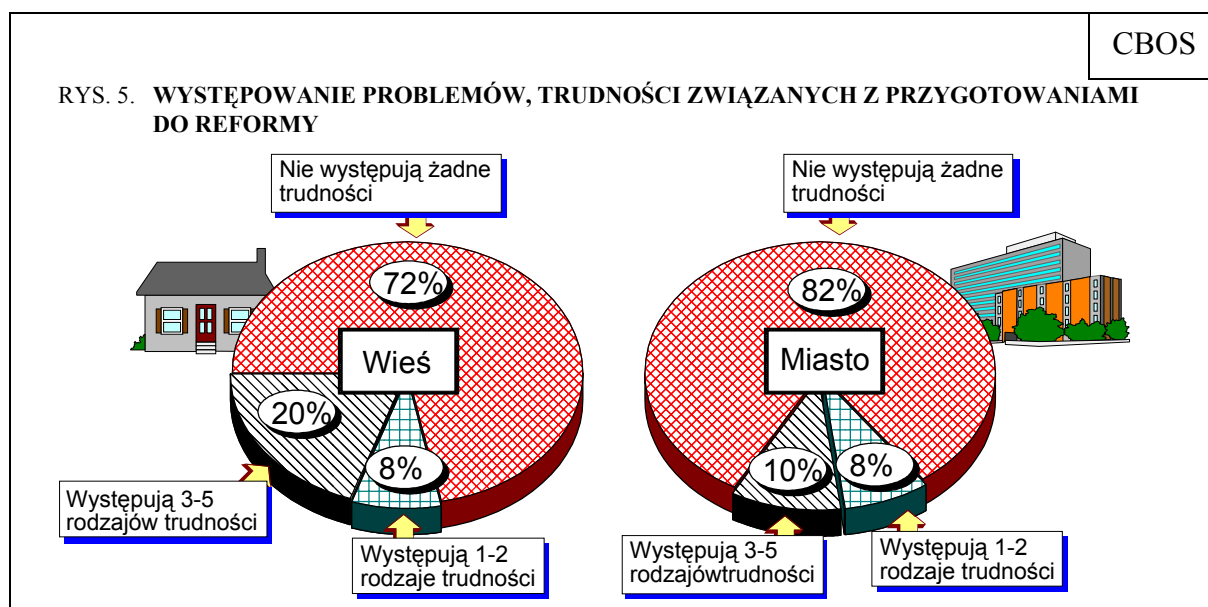
Tabela 10

Problemy związane z przygotowaniem do reformy szkolnictwa	Ogółem	Miejsce zamieszkania					
		Wieś	Miasto ogółem	do 20 tys.	20-100 tys.	101-500 tys.	powyżej 500 tys.
w procentach							
Ogółem	21	28	18	22	18	17	14
Lokalizacja gimnazjum	18	23	15	17	15	15	12
Dowóz dzieci do gimnazjum	13	22	8	17	7	5	4
Brak pieniędzy w gminie	14	20	10	16	10	10	6
Likwidacja szkoły podstawowej	13	14	12	15	10	12	12

⁹ Pozostałe wypowiedzi są mniej sprecyzowane, ogólnie rzecz biorąc, dotyczą finansów oraz różnych problemów z budynkiem szkolnym.

Najczęściej są to kłopoty związane z lokalizacją gimnazjum - na wsi zgłasza je prawie co czwarty mieszkaniec, w miastach znacznie mniej osób (15%). Problemem wsi (22%) i miasteczek (17%) jest także dowóz dzieci do gimnazjum. Brak pieniędzy na reformę oświaty również znacznie częściej sygnalizowany jest przez mieszkańców wsi (20%) aniżeli miast (10%), z tym że sytuacja najmniejszych miast wydaje się znacznie gorsza niż pozostałych. Jedynie kłopoty związane z likwidacją szkoły podstawowej pojawiają się niemal równie często we wszystkich środowiskach.

Na wsi odnotowujemy także większe niż gdzie indziej skumulowanie problemów.

Kumulowanie się w miejscu zamieszkania, gminie, trzech do pięciu trudności związanych z reformą sygnalizuje już teraz jedna piąta mieszkańców wsi i co dziesiąty mieszkaniec miasta. Fakt ten przynajmniej częściowo wyjaśnia, dlaczego rolnicy znacznie częściej niż inni uznają reformę za niepotrzebną, wręcz obawiają się jej. Tłumaczy również znaczący brak poparcia ze strony wyborców PSL dla wprowadzanego już podziału szkoły podstawowej i tworzenia gimnazjum.

Wprawdzie większość społeczeństwa zdaje sobie sprawę z konieczności przeprowadzenia reformy systemu edukacji, jednak w gronie jej zwolenników przeważa opinia, że jest ona potrzebna, ale nie priorytetowa, gdyż inne sprawy kraju są ważniejsze. Jedynie niespełna co czwarty ankietowany uznaje obecnie reformę za potrzebną i pilną, a co szósty sądzi, że jest ona niepotrzebna. W ostatnich latach obserwujemy wyraźny spadek liczby osób opowiadających się za reformą oświaty.

W porównaniu z kwietniem '98 wzrósł stopień poinformowania społeczeństwa o reformie. Jednocześnie odnotowujemy spadek poparcia dla niektórych propozycji MEN - odnosi się to przede wszystkim do przekazania samorządom różnych szczebli zarządzania szkołami publicznymi. Ogólnie jednak założenia reformy nadal cieszą się wysoką akceptacją społeczną, opowiada się za nimi - w zależności od sprawy, której dotyczą - od 47% do 81% ogółu ankietowanych. Z największym uznaniem spotykają się projekty dotyczące wynagradzania nauczycieli odpowiednio do ich kwalifikacji i jakości pracy, udroźnienia ścieżki kształcenia zawodowego oraz rekrutacji na studia wyższe na podstawie tzw. nowej matury. Stosunkowo najmniej akceptowane społecznie są natomiast propozycje podziału szkolnictwa obowiązkowego na 6-letnią szkołę podstawową i 3-letnie gimnazjum, utworzenia niezależnego od szkół systemu oceniania i egzaminowania oraz przekazania samorządom różnych szczebli zarządzania szkołami publicznymi.

W porównaniu z ubiegłorocznym pomiarem odnotowujemy wyraźny spadek społecznego optymizmu i wzrost obaw związanych z reformą. Pojawiły się też pierwsze trudności związane z przygotowaniem do reformy szkolnictwa. Wiążą się one przede wszystkim z lokalizacją gimnazjów, brakiem w gminie pieniędzy na reformę, a także z dowozem dzieci do gimnazjów oraz likwidacją szkół podstawowych. O problemach tych najczęściej mówią mieszkańcy wsi.

Opracowała

Bogna WCIÓRKA

A N E K S

Tabela 1. Jak Pan(i) uważa, czy obecnie w Polsce jest potrzebna reforma szkolnictwa czy też nie? 1 - Reforma szkolnictwa jest potrzebna i pilna; 2 - Reforma szkolnictwa jest potrzebna, ale inne sprawy kraju są ważniejsze; 3 - Reforma szkolnictwa jest niepotrzebna

	(%)				
	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	23	44	17	15	1064
Płeć					
Mężczyźni	24	45	17	14	505
Kobiety	23	43	17	16	559
Wiek					
18-24 lat	22	48	17	13	152
25-34	25	39	22	14	187
35-44	25	50	18	7	219
45-54	24	50	16	10	199
55-64	26	45	12	17	135
65 lat i więcej	17	31	16	36	172
Miejsce zamieszkania					
Wieś	19	41	21	19	392
Miasto do 20 tys.	31	44	16	9	128
20 - 100 tys.	25	45	16	14	223
101 - 500 tys.	19	51	16	16	196
501 tys. i więcej mieszk.	34	40	12	14	125
Wykształcenie					
Podstawowe	18	37	19	25	325
Zasadnicze zawodowe	20	46	20	14	309
Średnie	27	50	13	9	344
Wyższe	41	38	15	6	87
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	51	28	16	5	66
Prac. umysł. niż. szczebla	28	46	16	10	102
Pracownicy fiz.- umysł.	19	55	17	10	97
Robotnicy wykwalifikowani	21	50	17	12	104
Robotnicy niewykwalifik.	11	51	20	17	52
Rolnicy	16	50	28	6	53
Pracujący na własny rach.	19	62	9	10	43
Bierni zawodowo					
Renciści	18	40	20	22	130
Emeryci	19	39	16	27	212
Uczniowie i studenci	32	40	17	11	72
Bezrobotni	29	41	17	12	87
Gospodynie domowe i inni	28	40	15	17	46
Pracuje w:					
sferze budżetowej	32	38	26	3	98
sekt. państw., publicznym	26	48	10	16	132
sp. właśc. prywat. i państwa	24	53	14	8	79
sekt. prywat. poza rolnict.	23	49	16	12	191
prywatnym gosp. rolnym	11	52	29	8	60
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	19	47	18	16	225
276 - 399	21	40	26	12	156
400 - 549	21	46	14	19	214
550 - 799	25	49	13	13	139
Powyżej 799 zł	35	41	14	10	111
Ocena własnych war. mater.					
Złe	19	43	20	18	375
Średnie	22	47	14	17	457
Dobre	32	41	18	9	232
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	26	37	17	20	64
Raz w tygodniu	25	44	16	16	592
Kilka razy w miesiącu	20	45	15	19	157
Kilka razy w roku	21	49	19	11	163
W ogóle nie uczestniczy	22	40	24	13	88
Poglądy polityczne					
Lewica	15	55	24	7	262
Centrum	24	46	18	12	288
Prawica	39	41	11	9	255
Trudno powiedzieć	16	33	15	35	259

Tabela 2. Od 1 września wchodzi w życie reforma szkolnictwa. Jak określili(a)by Pan(i) swoją wiedzę na temat tej reformy? 1 - Wiem, na czym mają polegać zmiany; 2 - Słyszałem(am) o reformie, ale dokładnie nie wiem, na czym mają polegać zmiany; 3 - Jeszcze nie słyszałem(am) nic o reformie, ale jestem tym zainteresowany(a); 4 - Nic nie słyszałem(am) na ten temat i ta sprawa mnie nie interesuje

	(%)				Liczba osób
	1	2	3	4	
Ogółem	29	55	5	11	1063
Płeć					
Mężczyźni	28	58	5	9	505
Kobiety	30	52	5	13	558
Wiek					
18-24 lat	34	56	5	5	152
25-34	36	56	4	4	187
35-44	37	52	7	4	219
45-54	26	63	4	6	199
55-64	23	54	6	17	135
65 lat i więcej	14	48	4	33	170
Miejsce zamieszkania					
Wieś	24	57	6	14	390
Miasto do 20 tys.	34	55	4	8	128
20 - 100 tys.	37	51	4	7	223
101 - 500 tys.	21	62	4	13	196
501 tys.i więcej mieszk.	36	47	7	9	125
Wykształcenie					
Podstawowe	13	57	7	22	324
Zasadnicze zawodowe	26	60	7	8	309
Średnie	39	54	2	6	344
Wyższe	60	33	4	2	87
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier.,inteligencja	50	44	4	1	66
Prac.umysł.niż.szczębla	44	50	3	3	102
Pracownicy fiz.- umysł.	23	69	5	3	97
Robotnicy wykwalifikowani	21	67	7	5	104
Robotnicy niewykwalifik.	15	71	7	6	52
Rolnicy	35	58	2	5	53
Pracujący na własny rach.	32	60	4	4	43
Bierni zawodowo					
Renciści	18	56	7	19	129
Emeryci	21	48	4	27	212
Uczniowie i studenci	52	44	4	0	72
Bezrobotni	24	59	7	11	87
Gospodynie domowe i inni	43	39	5	13	46
Pracuje w:					
sferze budżetowej	47	47	5	1	98
sekt. państw.,publicznym	31	64	3	3	132
sp. własc. pryw. i państwa	23	56	15	6	79
sekt. pryw. poza rolnict.	27	63	4	6	191
prywatnym gosp. rolnym	33	61	0	6	60
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	24	58	8	11	225
276 - 399	24	58	8	11	156
400 - 549	33	51	2	13	214
550 - 799	29	54	4	14	139
Powyżej 799 zł	40	47	5	7	111
Ocena własnych war. mater.					
Złe	23	57	5	15	374
Średnie	29	55	5	11	456
Dobre	38	52	6	3	232
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	26	47	1	26	64
Raz w tygodniu	30	56	4	10	591
Kilka razy w miesiącu	27	58	5	9	157
Kilka razy w roku	28	56	9	7	163
W ogóle nie uczestniczy	27	51	4	18	88
Poglądy polityczne					
Lewica	29	61	4	5	262
Centrum	29	58	6	7	288
Prawica	35	53	4	9	255
Trudno powiedzieć	23	47	7	23	257

Tabela 3. Czy, ogólnie rzecz biorąc, proponowana reforma szkolnictwa budzi w Panu(i) osobiście:

1 - raczej nadzieje niż obawy; 2 - tyle samo obaw, co nadziei; 3 - raczej obawy niż nadzieje; 4 - Jest mi to obojętne

(%)

	1	2	3	4	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	28	29	24	12	6	1064
Płeć						
Mężczyźni	33	29	21	11	5	505
Kobiety	24	30	27	13	6	559
Wiek						
18-24 lat	32	37	17	9	4	152
25-34	30	37	23	7	3	187
35-44	29	36	27	4	4	219
45-54	31	24	30	11	4	199
55-64	22	27	27	18	6	135
65 lat i więcej	23	14	18	30	15	172
Miejsce zamieszkania						
Wieś	26	26	24	16	8	392
Miasto do 20 tys.	31	34	21	9	5	128
20 - 100 tys.	30	27	29	11	3	223
101 - 500 tys.	21	37	23	13	7	196
501 tys.i więcej mieszk.	40	28	21	7	4	125
Wykształcenie						
Podstawowe	21	23	21	23	11	325
Zasadnicze zawodowe	30	31	25	8	6	309
Średnie	32	34	24	8	2	344
Wyższe	33	30	31	6	0	87
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	33	38	25	4	0	66
Prac.umysł.niż.szczebla	36	32	25	5	2	102
Pracownicy fiz.- umysł.	31	35	25	9	1	97
Robotnicy wykwalifikowani	35	30	26	4	5	104
Robotnicy niewykwalifik.	31	36	25	0	9	52
Rolnicy	23	23	42	10	3	53
Pracujący na własny rach.	32	34	21	10	3	43
Bierni zawodowo						
Renciści	24	25	19	21	11	130
Emeryci	21	18	24	26	11	212
Uczniowie i studenci	27	42	22	4	5	72
Bezrobotni	31	28	22	12	7	87
Gospodynie domowe i inni	25	44	16	12	3	46
Pracuje w:						
sferze budżetowej	28	33	35	3	2	98
sekt. państw., publicznym	40	26	24	7	2	132
sp. właśc. pryw. i państwa	34	37	20	3	6	79
sekt. pryw. poza rolnict.	32	37	20	8	3	191
prywatnym gosp. rolnym	19	24	42	10	5	60
Dochody na jedną osobę						
Do 275 zł	27	28	29	11	5	225
276 - 399	25	28	29	13	6	156
400 - 549	29	30	22	14	4	214
550 - 799	30	30	20	13	6	139
Powyżej 799 zł	29	27	25	13	6	111
Ocena własnych war. mater.						
Złe	25	25	29	15	6	375
Średnie	28	32	20	12	8	457
Dobre	34	32	24	8	3	232
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	29	27	18	20	6	64
Raz w tygodniu	32	29	24	10	5	592
Kilka razy w miesiącu	22	32	23	12	11	157
Kilka razy w roku	26	29	26	16	3	163
W ogóle nie uczestniczy	19	31	26	14	10	88
Poglądy polityczne						
Lewica	18	29	41	10	3	262
Centrum	27	36	21	11	4	288
Prawica	45	27	16	8	4	255
Trudno powiedzieć	23	25	18	21	13	259

Tabela 4. Czy w Pana(i) miejscu zamieszkania, gminie, pojawiają się już jakieś problemy, trudności związane z przygotowaniem do reformy szkolnictwa?

	(%)			
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	21	33	46	1064
Płeć				
Mężczyźni	22	32	45	505
Kobiety	21	34	46	559
Wiek				
18-24 lat	22	32	47	152
25-34	27	30	43	187
35-44	30	39	30	219
45-54	20	35	44	199
55-64	17	31	52	135
65 lat i więcej	9	29	63	172
Miejsce zamieszkania				
Wieś	28	29	43	392
Miasto do 20 tys.	22	36	42	128
20 - 100 tys.	18	39	42	223
101 - 500 tys.	17	30	54	196
501 tys.i więcej mieszk.	14	38	48	125
Wykształcenie				
Podstawowe	14	31	55	325
Zasadnicze zawodowe	23	33	44	309
Średnie	25	34	40	343
Wyższe	30	35	35	87
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	30	43	27	66
Prac. umysł. niż. szczebla	26	30	44	102
Pracownicy fiz.- umysł.	20	32	48	97
Robotnicy wykwalifikowani	19	36	44	104
Robotnicy niewykwalifik.	31	22	47	52
Rolnicy	33	35	32	53
Pracujący na własny rach.	21	39	39	43
Bierni zawodowo				
Renciści	22	31	47	130
Emeryci	12	27	61	212
Uczniowie i studenci	27	31	42	72
Bezrobotni	20	41	39	87
Gospodynie domowe i inni	19	44	37	46
Pracuje w:				
sferze budżetowej	31	35	34	98
sekt. państw., publicznym	23	27	51	132
sp. własc. pryw. i państwa	28	42	30	79
sekt. pryw. poza rolnict.	21	35	44	191
prywatnym gosp. rolnym	26	34	40	60
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	25	36	39	225
276 - 399	25	40	35	156
400 - 549	22	31	47	214
550 - 799	17	30	53	139
Powyżej 799 zł	14	33	53	111
Ocena własnych war. mater.				
Złe	21	33	46	375
Średnie	21	32	47	457
Dobre	24	34	42	232
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	12	37	51	64
Raz w tygodniu	22	35	43	592
Kilka razy w miesiącu	29	24	47	157
Kilka razy w roku	20	30	50	163
W ogóle nie uczestniczy	13	38	48	88
Poglądy polityczne				
Lewica	25	30	45	262
Centrum	26	31	43	288
Prawica	15	42	43	255
Trudno powiedzieć	19	29	51	259